

Statsforvalteren kan ikke instruere kommunen, bare prøve lovligheten av vedtaket

Kommunal Rapport 19.05.2025 Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Verken kommunedirektøren eller Statsforvalteren mener kommunestyret fattet et lovlig vedtak. Hva skjer hvis kommunestyret ikke vil føye seg?

SPØRSMÅL: Et kommunestyre har truffet vedtak om følgende vilkår for tildeling av skjenkebevilling i kommunen: «Det kreves at allmenngjort lønn betales til ansatte og at dette må dokumenteres».

I sin innstilling til kommunestyret om saken viser formannskapet til at «Ryddige arbeidsforhold og tariffavtale kan anses å bidra til økt etterlevelse av alkoholregelverket». Men dette kravet har ikke vært håndhevet fordi kommunedirektøren mener kommunen ikke har kompetanse til å oppstille et slikt krav.

Dette er et syn Statsforvalteren har sagt seg enig i. Forvalteren mener kommunens krav ikke er lovlig, fordi det ikke er en del av intensjonen med alkoholloven å håndheve arbeidslivspolitiske hensyn.

Ordfører uttaler at hun ikke har tillit til forvalterens vurdering, og mener at verken kommunedirektøren eller Statsforvalteren kan begrense kommunestyrets myndighet på denne måten. Spørsmålet blir da:

Kan en kommune trosse Statsforvalteren på denne måten?

SVAR: Statsforvalteren har ingen alminnelig instruksjonsmyndighet overfor kommunene, bare kompetanse etter [kommuneloven § 27-1](#) til å prøve lovligheten av det enkelte kommunale vedtak, og eventuelt oppheve det hvis det er ugyldig.

Dette gjøres normalt etter lovlighetsklage fra tre medlemmer av kommunestyret, og bare unntaksvis «på eget initiativ» fra Statsforvalteren, «hvis særlige grunner tilsier det».

Det kan for eksempel skje hvis statsforvaltere mener det er lagt vekt på ulovlige hensyn ved utvelgelse av hvem som skal få skjenkebevilling eller ved avslag på søknad om en slik.

Kan kommunedirektøren nekte å iverksette et slikt vedtak av kommunestyret når hen mener det er ulovlig?

SVAR: Kommunedirektøren skal etter [kommuneloven § 13-1](#) fjerde avsnitt «påse at vedtak som treffes av folkevalgte organer, blir iverksatt uten ugrunnet opphold». Direktøren har ingen vetorett, heller ikke om hen mener vedtaket er eller kan være ulovlig, men «Hvis kommunedirektøren blir oppmerksom på faktiske eller rettslige forhold som har sentral betydning for iverksettingen av vedtaket, skal han eller hun gjøre det folkevalgte organet oppmerksom på dette på en egnet måte».

Det betyr at vedtaket som er truffet, gjelder og må legges til grunn så lenge kommunestyret ikke har ombestemt seg.

Har kommunen anledning til å stille slike betingelser for skjenkebevilling? Hvilke krav må det stilles til begrunnelsen for et slikt avslag?

SVAR: Spørsmålet er altså om det er ulovlig for kommunen å stille som vilkår for skjenkebevilling at søkeren har avtale med sine tilsatte om tariffmessige arbeidsvilkår. Svaret på dette er ikke opplagt. I eldre rettspraksis var man til dels svært streng når det gjelder oppstilling av slike vilkår, men i dag er det nok mer usikkert hvor grensen går for hvilke typer hensyn man kan legge vekt i en slik sammenheng.

Det er mulig å hevde at i dagens samfunn bør kommunen også kunne legge avgjørende vekt på hensynet til ryddige og avtaleregulerte arbeidsforhold ved skjenkesteder, i tråd med det som har vært gjort i andre sammenhenger ved allmenngjøring av tariffavtaler.

Men her vil det sikkert være ulike syn, til dels ut fra generelle oppfatninger av hvor stor vekt vi helt generelt skal legge på betydningen tariffavtaler og fagforeningenes rolle i dagens samfunn, dels ut fra prinsipielle krav om klar hjemmel i lov for et slikt inngrep i næringsfriheten.

Hva skjer hvis Statsforvalteren opphever et slikt vedtak?

SVAR: I så fall bortfaller vedtaket som ugyldig, og kommunen må foreta en ny vurdering av skjenkerettsaker der et slikt krav tidligere har vært oppstilt. Men hvis kommunen er uenig i statsforvalterens vurdering her, kan den etter [tvisteloven § 1-4 a](#) saksøke staten med påstand om at opphevelsen av det kommunale vedtaket var ulovlig.

Det sentrale spørsmålet er altså hvilke forhold og hensyn som kommunen kan trekke inn og legge vekt på i saker av denne typen. Dette er en vanskelig rettslig problemstilling som har vært tema i flere rettssaker, og som etter alt å dømme vil havne i Høyesterett på nytt i ulike varianter.